

Transkribering Utan att passera gå – en poddserie från Kriminalvården

Avsnitt 5: Kan själen låsas in?

Melinda: Du Tommie?

Tommie: Mm.

Melinda: Jag vill att du lyssnar på det här klippet.

Cecilia: Jag vet inte vad det var som gjorde att jag fastnade. Jo, den buddhistiska munken sa att, tänk vad frihet är, till nästa gång. Och jag blev så jäkla kränkt!

Tommie: Alltså, buddhistisk munk?

Melinda: Ja, alltså, det där som vi hörde där var alltså en ex-klient, Cecilia. Och hon berättade en grej som hände på ett yoga- och meditationspass när hon satt inne på anstalt för några år sen.

Tommie: Okej, men yoga, meditation?

Melinda: Jag förstår att du undrar. Vi lyssnare vidare på Cecilia.

Cecilia: Här sitter jag inlåst mellan fyra väggar, jag får gå ut en timme om dagen i en rastgård som har taggtråd högst upp på sitt stängsel och du frågar mig vad frihet är? Så kom han tillbaka nästa vecka, vi skulle svara på frågan och då sa han, ”måste du vara inlåst för att inte vara fri?” Det fastnade jag för.

Tommie: Okej, så har jag fattat det rätt här? Det kommer alltså en buddhistisk munk till anstalten, och han leder en meditationsövning. Och sen avslutar han med att be klienterna fundera på vad frihet är?

Melinda: Alltså, jag säger inte att det händer varje dag. Men sånt här kan faktiskt också ingå i livet innanför murarna.

”Intro”

Melinda: För det finns mer än elektronisk övervakning, säkerhetsavdelningar, och stora häktesbyggnader i Kriminalvården. En annan del av uppdraget är att arbeta med klienternas inre liv.

Thomas Wijk: Det kanske blir mer intensivt och på allvar inne på en anstalt. Det känns som att vara pastor på riktigt.

Cecilia: Herregud, hur skulle det hjälpa mig att sitta i positioner och andas?

Peter Strålman: Det är med liksom och drar ut en kalv, då. Det blir ju ett liv som kommer till där, och en del av dem har ju gjort ganska hemska saker förut.

Katarina Kallings: Om de inte skötte sig så kunde dem bestraffas med att man tog bort arbete från dem.

Melinda: Du lyssnar på ”Utan att passera gå”, en serie med berättelser från den ofria världen. Jag heter Melinda Wrede.

Tommie: Och jag heter Tommie Jönsson.

”Intro slut”

Tommie: Hon som vi hörde nyss, innan vinjetten.

Melinda: Ja, Cecilia? Det är hon som vi hörde i avsnitt nummer två.

Tommie: Det som handlar om frivården, behandlingsprogram och rätt mycket om psykologi?

Melinda: Exakt, och Cecilia satt alltså av ett sex månader straff på anstalt. Och sen ett och ett halvt år inom Frivården. Och en av grejerna hon lärde sig i de olika behandlingsprogram var meditation och yoga.

Tommie: Okej, då börjar jag förstå vad det här programmet är på väg. Det blir nån slags inre resa genom Kriminalvården? Alltså mindre murar och stängsel och mer om klienternas insida, lite hur man jobbar med klienternas själar. Kan man säga så?

Melinda: Ja!

Tommie: Och då kan yoga vara ett verktyg?

Melinda: Till exempel. Ska vi lyssna på Cecilia.

Cecilia: Nu ska vi se, nu stretchar jag lårmuskeln här.

Tommie: Vad händer här egentligen?

Melinda: Ja men här rullar Cecilia ut sin yogamatta på för att visa lite Krimiyoga.

Cecilia: Och så ska jag sitta så här i fem minuter fast det stramar hela tiden. För att med tankens kraft komma ner i lugn, stressa ner och klara av smärtan.

Melinda: Och det här är alltså något som Cecilia fortfarande gör. Ett enkelpass med Krimiyoga varje dag. Och kanske en liten meditation på det.

Tommie: Var det en del av behandlingsprogrammen som fanns inne på anstalten?

Melinda: Ja, det ingick i ett behandlingsprogram som heter återfallsprevention. Där ska klienterna träna upp sätt att upptäcka när de är på väg in i ett återfall.

Cecilia: Prisionyoga, är ju det som kallas Krimiyoga, som fängelset har. När man kommer till fängelset så får man ett häfte och en cd-skiva med guidad meditation om man vill, så då får man ju tillgång till CD-spelare. Det här är, ja, det här är hur de använder yogan för såna som mig. Som har missbrukat, som är frihetsberövade, som är från den världen.

Tommie: Men du, Krimiyoga, är det Kriminalvårdens eget namn?

Melinda: Ja, och det är en egen yogavariant faktiskt som tagits fram, med egna övningar och egna manualer.

Tommie: Hur började det här då?

Melinda: Här i Sverige började det i liten skala på Norrtäljeanstalten runt millennieskiftet. Och då tyckte man att man såg positiva effekter. Så 2008 då blev Krimiyoga ett nationellt uppdrag inom Kriminalvården. Och idag så finns Krimiyogan på runt 30 anstalter.

Tommie: Men har det några mätbara effekter då, eller är det mest mys-pys?

Melinda: Alltså, som det funkar inom Kriminalvården idag så måste behandlingarna följas upp och utvärderas. Så mellan 2013 och 2015 gjordes en vetenskaplig studie där man mätte effekterna.

Tommie: Och vad kunde man se då?

Melinda: Då kunde man se att klienter som deltog i ett tioveckors yogaprogram, de fick bättre impuls kontroll, bättre uppmärksamhet och faktiskt ett minskat antisocialt beteende.

Tommie: Men kan Krimiyogan liksom förhindra återfall i brott eller hur tänker man där?

Melinda: Det finns väl ingen direkt sån koppling. Men det är inte riktigt poängen heller. För att om klienterna får bättre impuls kontroll och fokus och dessutom minskat antisocialt beteende så påverkar det ju klientens möjlighet att ta till sig behandlingar.

Tommie: Mm, och Cecilia då, hur tyckte hon att det var att börja med yoga?

Melinda: Hon säger så här:

Cecilia: Jätteljligt. Jag tyckte allt sånt var jätteljligt i början. Herregud, hur skulle det hjälpa mig att sitta i positioner och andas? Jag var ju övertygad om att det enda som fungerade var narkotikaklassade preparat. Hur skulle andning få mig att må bättre?

Melinda: Men nu, några år efter straffet, så kan Cecilia se att Krimiyogan och meditationsövningen hjälpte henne att hantera både drogsug och jobbiga känslotillstånd.

Cecilia: Yogan och meditationen har varit de starkaste nycklarna för mig att klara mig ur allt som har med allt som har med det kriminella livet att göra. Ibland kan jag längta tillbaka till den spänningen. Men yogan och meditationen har betytt lika mycket som reell behandling i KBT.

Det är en väldigt absurd känsla att bli fråntagen sina rättigheter och bli medveten om att jag kan inte gå härifrån. Jag måste göra som de här människorna säger, jag har inget val. Jag måste gå på urinprov när de vill. De måste leta igenom mitt rum när de ska. Och det är väl därför det ofta blir bråk om småsaker inne på anstalter. Vi kunde ha bråk om vem som druckit sista kaffet. Eller att jag gav en matsked tomatpuré till en annan avdelning. För på nåt sätt är det här det enda man kan styra där inne. Och då blir det enda som man lägger nån form av makt i. För allt annat ligger i Kriminalvårdens händer.

Efter den här matskeden så var det någon som gick förbi den andra avdelningen och sa nånting. Helt plötsligt så for en kaffekopp i väggen. Sen gav hon sig på en annan och sen var det fullt bråk. Och den andra fick åka till en annan anstalt utan att säga hejdå till oss.

Tommie: Och idag då, fortsätter Cecilia med att göra de här övningarna?

Melinda: Ja, Hon tycker att det ger henne ett helt annat fokus.

Cecilia: Alltså, jag gör det regelbundet, både yogan och meditationen. Och det har jag gjort sen fängelset. Hade inte Kriminalvården tagit emot den här buddhistiska munken och introducerat prisonyoga, så hade jag aldrig börjat med det och aldrig förstått hur bra effekt det går att få från det.

Melinda: Men Tommie, du har ju också träffat någon som jobbar med klienternas inre liv.

Tommie: Ja, precis. Jag letade upp en fängelsepastor. Han heter Thomas Wijk och tre dagar i veckan så jobbar med andlig vård inne på Klass 1-anstalten Hall utanför Södertälje.

Melinda: Men vad pratade du och Thomas om?

Tommie: Jo men, jag blev lite nyfiken på vad en pastor eller en präst, eller en imam eller en diakon för den delen gör för nytta inne på en anstalt. Så jag stämde träff med Thomas precis när han kommit ut från jobbpass inne på Hall-anstalten.

Tommie: Det här med biblar i fängelset, fixar du fram det?

Thomas Wijk: Alltså det finns ju. När jag kom till Hall så fanns det ett ganska stort lager, så det har ju fortfarande det har vi tagit av. Men många vill ju gärna ha en bibel. Så det går ju åt.

Tommie: Är det några särskilda böcker i bibeln som läses mer i fängelse, vad du vet?

Thomas Wijk: Många vill ändå ha hela Bibeln. Och då får ju jag förklara att "det är bra om ni börjar, kanske inte i de svåraste i gamla testamentet utan börja gärna i evangelierna eller i nya testamentet, så får du lättare en bild av det handlar om". Så man får ju hjälpa till lite där, så.

Melinda: Men du, vad för slags pastor är Thomas?

Tommie: Han kommer från en pingstförsamling. Och han är så att säga vanlig pastor där, i församlingen. Men på 60 procent av arbetstiden så är han inne på Hall. Och nu finns det förstås också andra slags själavårdare, från andra församlingar och religioner som jobbar inne på anstalter och häkten. Men vi kommer till det lite senare!

Tommie: Hur vanligt skulle du säga att det är att de har en bibel i sina bostadsrum?

Thomas Wijk: Jag tror nästan att en stor majoritet tror jag har det. Eller vill ha det. Många vill ju också ha symboler. Kors eller halsband, alltså som då, ja. Det blir på nåt sätt viktigt för dem att ha nånting att greppa. Tydligt. En del har ett litet hörn inne i sitt bostadsrum där de har gjort i ordning ett litet kors och en bibel, alltså väldig ordning på just den biten.

Tommie: Men har du sett sådant, när du varit där?

Thomas Wijk: Att det finns i bostadsrummen, ja. Sen är ju inte vi, vi får ju inte vara i bostadsrummen. Men när man öppnar dörren så ser man ju.

Tommie: Ja, precis.

Thomas Wijk: Så vi har ju, det ska vara speciella rum som vi är i. Alltså, samtalen är ju inte övervakade, utan vi sitter ju ensamma med klienterna.

Melinda: Så fängelsepastorn och klienten, de sitter tillsammans alltså och pratar?

Tommie: Ja. I alla fall när det handlar om enskilda samtal, och det är en rätt stor del av jobbet för en andlig vårdare inne på anstalt. För det är inte helt ovanligt att personer som sitter inne börjar krisa, grubbla, fundera på meningen med allt, och då behöver vissa ta ett snack med en själavårdare.

Melinda: Och hur går det till då, måste fängelsepastorn alltid vara tillgänglig, som att ringa till jourhavande präst?

Tommie: Inte riktigt exakt så, faktiskt.

Thomas Wijk: Det bygger alltid på att de själva skickar en så kallad hemställan eller en förfrågan om att jag vill träffa pastorn, i mitt fall då, eller prästen eller diakonen eller nån av oss som jobbar inom den andliga vården. Och på deras initiativ så bokar man upp tid. Och många, och jag skulle säga den största procenten, vill mötas ofta. Mer än vad vi har möjlighet att göra. Så det är väl det, idag är det väl det som jag har hunnit med i mitt arbete. Att sitta ner och möta klienter.

Tommie: Och jag frågade ju förstås också vad klienterna vill samtala om.

Thomas Wijk: Många vill lätta, eller alltså berätta saker när de vet att det här kommer inte att lämna det här rummet. Och det är klart, att då passar man ju på. Och det är ju lite det vi är till för också, på något sätt att de ska kunna ösa ut på oss. Men det är väl klart att vissa saker är ju mycket att bära, också.

Det är väl så, sätts du i en krissituation så öppnar ju det för mycket frågeställningar och mycket frågor. Och framför allt så söker man sig till en grundtrygghet i livet som man inte haft tidigare. Eller som man kanske har haft, men man har tappat och man försöker på nåt sätt få ordning på sitt liv och det visar sig väldigt tydligt tycker jag i en anstalt.

De kan inte ha kontakt med sina närmaste eller sina barn. Och det är klart att den biten gör ju nånting med varje människa. Alltså att när man tas ifrån nära, viktiga relationer så mår man ju ofta ganska, det blir ganska tufft. Jag kanske är den enda de kan prata med.

Tommy: Vilka är de vanligaste funderingarna eller frågeställningarna som de kommer till dig med då?

Thomas Wijk: Jag försöker ju lyssna in vad som finns hos personen men, sen så är det självklart förlåtelse, försoning, upprättelse och alla, alla, det är ju självklart så med de som sitter på väldigt långa saker så är det ju, det är ju inte bara de här bitarna de har varit med om i sitt liv, utan många har ju haft en otroligt trasig uppväxt eller har mött olika saker, så det finns ju hur mycket som helst om man nu vill, nu gräver jag inte lika mycket som psykologerna på det sättet men det finns ändå saker som berör, även bitarna som man kopplar till andlighet.

Melinda: Nu stoppar jag bandet här.

Tommy: Okej?

Melinda: Thomas är ju pastor från en frikyrka, eller hur?

Tommy: Ja precis, han kommer från en pingstförsamling. Men inom Kriminalvården finns ju själavårdare från andra slags kyrkor och andra religioner också.

Melinda: Ja, jag tänkte att vi kunde komma in på det där. För man hör ju ofta att Sverige är ett extremt sekulärt land. Och att vi har religionsfrihet. Men hur passar tro och andlighet in i nåt så världsligt som Kriminalvården?

Tommy: Alltså det där med religionsfrihet kan väl betyda två saker, dels så kan du som individ kan ju välja att vara helt fri från religion, om du vill det. Men det betyder också att du är fri att utöva din religion, vilken det än är. Och den rätten har du även om du har dömts till straff på anstalt. Du kanske inte kan gå till kyrkan eller moskén som vanligt, men även om du sitter inne, så ska du ju fortfarande kunna ha kvar din tro.

Melinda: Så hur funkar det rent praktiskt då?

Tommy: Jo men så här, Kriminalvården har sedan länge haft ett samarbete med kyrkor och andra samfund, och det är från de församlingarna som de här andliga vårdarna kommer ifrån.

Melinda: Okej, så om du sitter inne och du känner att nu måste jag få träffa en imam, eller en präst eller kanske någon från svenska kyrkan.

Tommy: Eller nån annan själavårdare, då ska det gå att ordna fram för klienten.

Melinda: Men jag vill höra mer om hur det är att jobba som fängelsepastor. För det måste ju vara väldigt annorlunda från att jobba i en församling ute i samhället tänker jag?

Thomas Wijk: Det känns som att på ett sätt skulle jag vilja uttrycka det som att vara pastor på riktigt! Nu är man ju det självklart också i en vanlig kyrka, det skulle vara hemskt att säga nåt annat. Men det kanske blir mer intensivt och mer på allvar inne på anstalt. För där handlar det mycket om liv och död och "om jag inte får ordning på de här bitarna så kommer det gå väldigt dåligt för mig". Men en del uttrycker ju att, "oj, det finns nåt positivt med att ha kommit innanför murarna, jag hade aldrig i hela mitt liv pratat med en pastor om jag inte hade kommit innanför murarna här".

De flesta bär ju på hur mycket masker som helst. Alltså det är en väldigt tuff miljö där du hela tiden ska vända dig om och se, vem är bakom min rygg nu, vem måste jag på nåt sätt haffa tag i för att vara skyddad. Och när man kommer till mig i ett enskilt samtal där ingen annan lyssnar så faller det där. Det blir ju en annan person.

Melinda: Och hur blir relationen mellan klienterna och fängelsepastorn då, berättade han nåt om det?

Tommie: Ja, alltså, jag frågade honom om klienterna brukade ha fördomar om honom som frikyrkopastor som kommer in från utsidan. Eller om han behöver känna sig utsatt när han är inne och jobbar på anstalten.

Melinda: Och vad sa han då?

Tommie: Han menar att det är tvärtom, att många klienter snarare visar stor respekt för dem som kommer in från den religiösa världen.

Thomas Wijk: Alltså klienterna som möter oss inom den andliga vården eller mig som pastor, de flesta, jag skulle säga en otroligt hög, 99 procent, skulle försvara oss gentemot alla andra i alla lägen. För att vi är så betydelsefulla för dem. Man kan ju till och med möta ibland, när det är flera tillsammans att, att man känner att de ger signaler, om det är nån som skulle gå på oss så skyddar de oss. De har respekt för det andliga, för oss på ett sätt som blir väldigt tydligt.

Melinda: Men hur många som blir troende medans de sitter inne.

Tommie: Det har jag också undrat. Men när jag frågade om det, så ha inte Thomas något direkt svar på den frågan.

Thomas Wijk: Jag tror ju egentligen att det är så här att alla människor går med ett andligt behov. Så att svara på frågan vilka som blir troende är ju kanske inte så lätt att svara på, när man blir det. Alltså vår uppgift är inte att gå runt och jaga människor för att nu måste de börja tro som jag. Utan vår uppgift är ju att möta dem som redan har nån slags tro men som kanske behöver få ordning på den.

Men det är ju helt klart så att många som vill få ordning på sitt liv och verkligen har bestämt sig för det, de drar ju i alla olika trådar som man bara kan liksom, "nä jag måste prata med psykologen, jag måste prata med pastorn", så det är klart att allt det leder ju till att man på något sätt tillslut kommer fram till att "om det här kan hjälpa mig att få ordning på mitt liv och motivera mig, så vill jag ha tag på det, och lite till".

Men sen, den stora frågan är ju i så fall: är det här nånting som håller på sikt. Så att om man skulle svara på frågan "vilka blir troende", det är väl dem i så fall som det håller för. Och om jag frågar två år efter att de har suttit inne då kan jag ju ana att, okej, det här var nånting som gick på djupet.

Tommie: Vi pausar Thomas där. Men jag tror att vi kommer tillbaka till honom lite senare. Men Melinda, nu tänkte jag fråga dig en sak. Nu gör vi ju den här inre resan genom Kriminalvården, i det här avsnittet. Och då känner jag att jag skulle vilja fråga lite grann om när du var ledare för så kallad Annan Strukturerad Verksamhet. På Österåkersanstalten.

Melinda: Ja!

Tommie: Vad var det för projekt som du höll i?

Melinda: Jag har varit radiolärare inne på Österåker och jobbat med klienterna där. Och gjort radioprogram. Man kan säga att det är som "Sommar" fast innanför murarna. Det är deras personliga berättelser och musik som vi satte ihop till ett program.

Tommie: Du lärde dem rent praktiskt, så här gör man radio, tänk så här.

Melinda: Precis. Antingen fick de intervjua varann, då var det intervjueteknik och hur man tänkte och med frågor och så. Och sen var det också att de kunde skriva texter själv så man jobbade mer med dramaturgi och gick igenom, att såhär, "det här borde du fördjupa, det här kan vi stryka" och så diskuterade vi hur vi skulle lägga upp det och ljudlägga. Så fick de vara med och tänka till.

Tommie: Men varför ska klienterna göra radioprogram?

Melinda: För att Annan Strukturerad Verksamhet det är ju lite, om man nu får säga så, Kriminalvårdens pyttipanna. Det är ju verksamhet som inte är deras egen programverksamhet, det är heller inte utbildning, men däremot så är det saker som ändå är bra för klienterna. Som de kan ha nytta eller användning av.

Tommie: Vad ville de göra program om?

Melinda: Det var mycket berättelser ur barndomen att man tittade på saker som hade hänt, på sina föräldrar, på relationer, på vem man var, på vad man tänkte. Lite som att man la ett pussel. Och jag tänker att många av de här killarna som jag träffade, de gick också i olika, kanske AA eller NA, behandlingsprogram. Så de var ganska vana, ganska duktiga på att titta på sig själva. Och det tror jag hjälpte till. De var vana att dela med sig i grupp. Så därför blev det ett djup, faktiskt. I de programmen, de killarna gjorde. För att de hade kommit ganska långt.

Tommie: Aha.

Melinda: Och det som var fint var att många blev väldigt berörda av att höra sin egen röst. Och vi pratade om det, att det händer nånting när man hör sig själv utifrån. Om man aldrig har gjort det. Det var många som beskrev att det hände nånting när de hörde sin egen röst. Och att de fick syn på saker som om kanske inte hade tänkt på tidigare. Men också blev väldigt stolta och glada faktiskt. När de hörde.

Tommie: Nu ska jag vara lite journalistisk och kritisk. Det måste ju ha funnits tillfällen när du var radiolärare och det inte funkade lika bra?

Melinda: Så var det ju också. Det var stor skillnad faktiskt på de lite äldre klienterna som kanske hade gått i olika program och hade kommit en bit med sig själva. Och sen fanns det de här yngre killarna som hade kortare straff och kom in och åkte ut och kom in igen. Och de var inte lika intresserade av att berätta. De ville mest rappa.

Tommie: Fick dem rappa då?

Melinda: Ja, till en början så fick de faktiskt rappa. Och jag kunde ju hjälpa dem med det för jag har ju hållit på med rap. Men sen insåg vi att de ville mest vara med i radion för att få spela in massa låtar. Så då tog det för mycket tid. Så att till slut så var det radio vi gjorde så att säga. På radioworkshoppen.

Tommie: Vad lärde du dig av det här då?

Melinda: En sak som jag tänkt på är, jag fick ju ofta frågan “är du inte rädd när du är där inne?”. Då har jag tänkt att, när jag träffar klienterna, då har de blivit av med sitt missbruk. De har brutit med de kriminella nätverken eller med det osunda, det destruktiva i deras liv. Och ibland har jag tänkt att de personer jag träffar, när jag träffar dem, det kanske är det tillfället i livet när de är mest lika sig själv. Närmst de personer de egentligen är, när man tagit bort kriminaliteten. så på något sätt så kände jag att det var väldigt tydliga personer jag träffade där.

Melinda: Kommer du ihåg fängelsehistorikern som vi träffade?

Tommie: Katarina Kallings, hon på Sveriges fängelsemuseum i Gävle?

Melinda: För hon pratade ju om tankarna som fanns bakom cellfängelserna som byggdes på 1800-talet, dels att man tänkte sig att isoleringen i celler skulle tända ett inre ljus som hade slocknat inne i fångens själ.

Tommie: Just det.

Melinda: Men sen pratade hon också om det här med sysselsättningsplikt, alltså att få arbeta när man sitter av ett fängelsestraff.

Katarina Kallings: Det införs faktiskt med cellfängelsesystemet. Det är arbetsplikt från allra första början.

Tommie: Vad var tanken med att de skulle arbeta i fängelset?

Katarina Kallings: Dels så skulle de ju fostras. Till att lära sig att arbete lönar sig. Men samtidigt så använde man bristen på arbete som en morot. Alltså, om de inte skötte sig så kunde de ju bestraffas med att man tog bort arbete för dem. Så att det blev ju samtidigt ett nöje. För att tristessen var ju enorm. Att sitta inlåst.

Melinda: Katarina nämnde ju vad det kunde vara för slags arbete som klienterna fick göra. Och det var ju rensa frön, rosta kaffebönor och tillverka borstar till exempel. Men visst är det intressant att det var ett straff att ta bort arbetet från de intagna?

Tommie: Ja verkligen. Men det är ju fortfarande sysselsättningsplikt på anstalterna, än idag. Så den här tanken att arbete är nåt bra för klienten, finns ju kvar nånstans även i modern kriminalvård.

Melinda: Ja och det styr ju in oss på en ovanlig typ av arbetsform på anstalt, som verkar kunna ge klienterna nånting att ta med sig i livet efter straffet.

Peter Strålman: Det är ju en gammal jordbruksanstalt, kan man ju säga det var förr då. Men nu är det ett modernt jordbruk som klienterna är med på.

Melinda: Vi pratar med Peter Strålman.

Tommie: Vem är det?

Melinda: Han är produktionsledare på Jordbruksanstalten Rödjan, som ligger strax utanför Mariestad i Västergötland.

Peter Strålman: Så inne på Rödjan är det mjölkkor.

Melinda: Och jordbruksanstalten består egentligen av två gårdar, Rödjan och Svaneberg, där Peter är stationerad.

Peter Strålman: Och här på Svaneberg är det köttkor som det heter då, Hereford.

Tommie: Vad snackar vi om för säkerhetsklass här?

Melinda: Ja, Rödjan är en öppen anstalt, den lägsta säkerhetsklassen

Peter Strålman: Det är en klass trea då.

Melinda: Och de som kommer dit är antingen så kallade "korttidare"

Tommie: Vad är det?

Melinda: Det är klienter som avtjänar ett kortare straff. Men det kommer också de som har dömts till längre straff, som börjar närma sig slutet på sin anstaltstid. Och då får de vara på en klass tre-anstalt är en del i deras anpassning till en friare, mindre inlåst tillvaro.

Peter Strålman: Det är sista anstalten. Sen är det ju Frivården eller boja, ja det är ju boja efter oss. Idag är klienterna ute och jobbar med skogsarbete kan vi ju säga. Vi tar ner träd, och sen restaurerar vi bete, som kallar vi det. Rycker upp stubbar och kör bort, sånt som inte ska vara där korna ska gå. Det är ju inget straffarbete. Utan det är att det är arbete som på en vanlig gård om man säger så.

Tommie: Men du, lite skillnad måste det väl vara mot ett helt vanligt jordbruk?

Melinda: Ja såklart. Största skillnaden är väl kanske storleken på arbetslaget.

Peter Strålman: Vi lägger ju arbetet efter deras förmåga om man hade haft det här jordbruket själv, hade man kanske varit två anställda. Och här är vi kanske tio då. Varje moment görs ju lite långsammare. Men det blir ju så när man är ovan också.

Melinda: Men poängen med jobbet på en jordbruksanstalt är att klienterna får träna på att ta ansvar.

Peter Strålman: Särskilt när man har djur då, så brukar det vara ganska enkelt för då försöker man få dem att förstå att om vi inte gör det här, så blir det ju inte bra för djuren. Så då har vi ju olika saker på gång. Djuren är ju en stor grej nu på vintern. Nu börjar ju kalvningarna här, så då

har vi ett särskilt kalvningsschema. Då börjar vi jobba lite tidigare på morgonen för att kolla om det kommit några kalvar. Och så även att vi jobbar lite senare på kvällen.

Melinda: Och en grej som Peter återkom till några gånger, det var en slags förvandling som han tyckte sig kunna se på klienterna.

Tommie: Vad då?

Melinda: Jo, men det finns en sak som han tycker att de får med sig när de muckar från Rödjan.

Peter Strålman: Ja typ, man blir jordnära eller hur jag ska säga. Och särskilt det här med djuren, det här med empati. De är ju med när vi får ut kalvarna. Liksom att dra ut en kalv, det blir ju ett liv som kommer till. Och en del av dem har ju gjort ganska hemska saker förut, så jag tror att det är jättebra, just med den här empatigrejen. Om de inte kommer hit, då får ju inte djuren mat. Vi kan ju inte stänga av här ute. Utan det är ju lördag och söndag och alla dar som det snurrar på.

Det var nån som sa, "fan, vi jobbar ju som om det här var vårt eget". För det är klart att många av dem är ju kanske inte så, de tycker ju inte att Kriminalvården är så bra, om man lugnt uttrycker sig. Men här blir det som nåt annat på nåt vis.

Katarina Kallings: Du kan ta och dra ut lite, vad står det där?

Melinda: Lärobok i räkning för realskolan, för realskolan, andra delen.

Katarina Kallings: Mm. Och sen ser du där att den är stämplad med ett nummer. Och så står det Straffängelset Gävle här.

Melinda: Det här kommer du ihåg va?

Tommie: Ja, det var Katarina Kallings igen. Som visade oss gamla böcker ur fängelsemuseets samlingar.

Melinda: Precis.

Katarina Kallings: Nu står vi ju faktiskt i forskarsalen där vi har delar av det gamla fängelsebiblioteket kvar. Med de böcker som användes i undervisningen. Det är ju fascinerande att se att det skapas fängelsebibliotek, på alla anstalter. Men också, inte bara utbildningsmaterial, utan också skönlitterära romaner. De romaner som var populära på den här tiden.

Thomas Öhnell: Man ser mest ett stängsel. Stort stängsel. Sen ser vi administrationskorridoren.

Melinda: Och Tommie, du träffade ju en nutida fängelsebibliotekarie?

Tommie: Precis. Han jobbar också på Hallanstalten och jag var lite nyfiken på hur det är att jobba på ett anstaltsbibliotek.

Thomas Öhnell: Biblioteket, vad kan det vara, några 100 meter in innanför här, man går en underjordsgång för att komma dit.

Tommie: Det här är alltså Thomas Öhnell, som är bibliotekarie på den här Klass 1-anstalten utanför Södertälje. Och vi går en runda utanför anstalten och kollar in. Och en grej som Thomas berättar för mig var att han för ett tag sedan hade hittat gamla papper med riktlinjer för fängelsebiblioteket. Från förr alltså.

Thomas Öhnell: Från 40-talet. Då står det att biblioteket ska ha moraliskt uppbygglig litteratur.

Tommie: Okej, vad kunde det vara då?

Thomas Öhnell: Jag vet faktiskt inte, Bibeln antar jag. Men vi hade också, de äldsta böcker vi har i biblioteket är Strindbergs "En blå bok". Jag tycker inte att den är så moraliskt uppbygglig egentligen.

Melinda: Men du, har Thomas några krav på sig då, att böckerna han köper in ska vara moraliskt godkända på något sätt?

Tommie: Nej, alltså utbudet är liksom, ja, normalt biblioteksutbud.

Thomas Öhnell: Jag försöker se det här som ett folkbibliotek som råkar ligga innanför murarna.

Tommie: Och, jag frågade såklart också vilka böcker som lånas ut mest.

Thomas Öhnell: Just nu tror jag det är, Lasse Wierup, har skrivit nån bok om ...

Tommie: Jag tror den heter Gangsterparadiset ...

Thomas Öhnell: Just det, Gangsterparadiset. Det har kommit rätt många böcker i den här true crime-genren och de är alltid populära.

Tommie: Om du jämför med utlåningstoppen inne på hall, och vad som ligger på topplistorna utanför, vad tänker du då?

Thomas Öhnell: Jag skulle tro att om man gör en topplista över vad män lånar på ett vanligt bibliotek på så är det nog som vi har här.

Melinda: Så true crime är alltså den stora genren på bibblan innanför murarna? Men vad tänker Thomas då om att kriminella läser böcker om kriminella?

Tommie: Han är positivt inställd.

Thomas Öhnell: Det är ju väldigt bra. Det är ju också ett sätt att få de här som inte läser i vanliga fall att få dem intresserade av läsning. För att väldigt många av våra klienter har dålig läsvana. De har inte läst någonting sen gymnasiet eller ens högstadiet. Så att bara introducera dem till det skrivna ordet tycker jag är bra. Och då är det de här böckerna som dem kan känna igen sig i väldigt värdefulla.

Tommie: Och utöver true crime så är även fantasy en populär genre innanför murarna.

Thomas Öhnell: Vi har en jättestor hylla. Det är naturligtvis de här George Martin, Game of thrones-böckerna är väldigt populära. Och sen är det väldigt många som jag själv inte har koll på

som går hem väldigt bra. Det är många som börjar på "A" på fantasy och sen går igenom hela hyllan.

Tommie: Jag ställde också frågan till Thomas varför det måste finnas bibliotek på anstalterna.

Melinda: Mm?

Tommie: Och han räknade upp några skäl. Dels är biblioteken en del i demokratiprocessen, man ska kunna ha tillgång till information, även om man sitter inne. Skäl nummer två är för att biblioteken är en resurs för de som studerar, antingen som en ren informationsbank eller för att lästräningens skull. Och sen har vi skäl nummer tre:

Melinda: Och vad är det?

Tommie: Tidsfördriv.

Thomas Öhnell: De sitter inlåsta, våra klienter, tolv timmar om dygnet. Så det krävs något som sysselsätter dem. När celldörren stängs, då är det ensamt kan jag tänka mig. Så ha nånting man kan fly in i tror jag betyder väldigt mycket.

Tommie: Men Melinda, det var en annan grej som jag egentligen tycker var mer intressant än det här.

Melinda: Vad då?

Tommie: Jo, men de har ett projekt inne på många anstaltsbibliotek som heter "Godnattsagor inifrån". Har du hört talas om det?

Melinda: Jo men litegrann faktiskt. Men berätta!

Tommie: Det är alltså att klienter inne anstalter får möjlighet att spela in sig själva när de läser in godnattsagor till sina barn. Och de här inlåsta godnattsagorna de bränns ner på CD och skickas sen hem sen, till barnen på utsidan.

Thomas Öhnell: Det är framför allt för barnens skull. Att de ska ha någon kontakt med föräldrar som sitter inne. Det poängterar att det är för barnen det, man gör det inte för klienterna. Och det är ju det här med hur viktigt det är att föräldrar läser för sina barn. Det är det vi betonar.

Tommie: Och det här "Godnattsagor inifrån" projektet, det är organiserat som en studiecirkel.

Thomas Öhnell: Det är sex träffar när man träffas och pratar om betydelsen för läsning. Och sen kommer det in en professionell berättare, ofta en skådespelare, som berättar lite om hur man ska tänka när man läser. Och sen går vi till studion, vi har en studio, och sen, paketerar lite fint och skickar hem till sina barn.

Tommie: Hur paketerar man det?

Thomas Öhnell: Vi slår in det i lite fina presentpapper. De får skivan, plus boken och några böcker till och skickar hem.

Melinda: Tommie, vi är farligt nära slutet av det här avsnittet.

Tommie: Ja, funderar du på nåt bra sätt att knyta ihop det?

Melinda: Mm.

Tommie: Jag tror att jag har det annars. Jag sparade faktiskt en grej som Thomas Wijk, fängelsepastorn, berättade.

Melinda: Ja, vad handlar det om?

Tommie: Det handlar om julen.

Thomas Wijk: Redan i september eller augusti så brukar en del klienter fråga, “kommer ni till jul igen”. Alltså man ser det som en så stor grej. Vi nästan tänker ju inte på det som inte finns innanför murarna, men på Hall så brukar vi dela ut en paradiskask och en fickalmanacka. Och det där blir en jättegrej, så en del kan nästan fråga hela året efter att, “kommer ni från kyrkan och delar ut det där?” Och ser fram emot det jättemycket.

Sen brukar vi försöka så långt det går att ha nån slags julfest eller julgudstjänst i idrottshallen. Och det som är intressant då när vi får in en besöksgrupp eller någon gästartist och deras reaktion när man möter klienterna är ofta det här att man på något sätt har haft en bild av vad man ska möta. Men nästan allas reaktioner är “oj, vad vanliga dom här är”. Man kan inte riktigt få in i sin tankevärld att de här som man har mött sitter på väldigt extrema brott. Många av dem på livstid. Det är viktigt att ha ett perspektiv, “man ska alltid förstå, det finns alltid ett både och i varenda människa”.

Melinda: Du har hört det femte avsnittet från ”Utan att passera gå”, en poddserie från Kriminalvården. Jag heter Melinda Wrede.

Tommie: Och jag heter Tommie Jönsson. I nästa avsnitt blir det Fråga Kriminalvården.

Melinda: Vad är straffet för att rymma? Är personalen beväpnad? Får man ha sex i fängelse? Hur mysig är svensk kriminalvård?

Manlig röst: De hade tillslut så många intagna som gick och väntade på en plats att de hyrde platser istället i Holland.

Kvinnlig röst: De konflikterna som finns på utsidan, de följer med in på insidan.

Manlig röst: Informellt kallades de för svarta gänget.

Kvinnlig röst: Allmänheten på orten döpte det här besökshotellet till ”Tjuvnyper”.

[Länk till avsnittet på Spotify](#)